

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาสภาพ และแนวทางการส่งเสริมการบริหารงบประมาณแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและครู โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วม
 - 1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
 - 1.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการบริหารแบบมีส่วนร่วม
 - 1.3 ลักษณะ รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม
2. การบริหารงานด้านการเงินและงบประมาณ
 - 2.1 ความหมายของงบประมาณ
 - 2.2 ความหมายของการบริหารงานงบประมาณ
 - 2.3 ความสำคัญของงบประมาณ
 - 2.4 ความสำคัญของการบริหารงานงบประมาณ
 - 2.5 ประเภทงบประมาณ
 - 2.6 ขอบข่ายงานการบริหารงานด้านงบประมาณ
 - 2.7 หลักการบริหารงบประมาณ
3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.1 ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.2 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.3 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.4 ความสำคัญของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.5 จำนวนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.6 องค์ประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. สภาพปัจจุบันและสภาพการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1
 - 4.1 สภาพปัจจุบันของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1

4.2 สภาพการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วม

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมการดำเนินงานของหน่วยงาน ได้มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้หลายท่าน ดังนี้

ชนิษฐา กาญจนรังสีนนท์ (2544, หน้า 21) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การเข้าร่วมอย่างเข้มแข็งของกลุ่มบุคคลในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่ง การมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์ต้องเป็นไปในรูปที่ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมกระทำให้เกิดผลของกิจกรรมที่เข้าร่วมมิใช่เป็นผู้ร่วมคิดตัดสินใจหรือเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์เท่านั้น

ตำราญ หาญประเสริฐ (2544, หน้า 16) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ ผู้บริหารแบ่งอำนาจให้กับผู้ร่วมงานในองค์กร มีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมรับผิดชอบ ร่วมแสดงความคิดเห็นและปฏิบัติงาน ร่วมแก้ปัญหาของการบริหาร ที่สำคัญด้วยการระดมพลังสมอง พลังงานอย่างเข้มข้น

สมยศ นาวิการ (2545, หน้า 46) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นกระบวนการของการให้ผู้อยู่ได้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง อย่างเข้มข้นของบุคคล ใช้ความคิดสร้างสรรค์และเชี่ยวชาญของพวกเขา ในการแก้ไขปัญหาของการบริหารที่สำคัญ คืออยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่ ที่ถือว่า ผู้บริหารแบ่งอำนาจหน้าที่ของการบริหารของพวกเขา ให้กับผู้ได้บังคับบัญชา และประการสุดท้ายต้องให้ ผู้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญขององค์กร ไม่เพียงแต่สัมผัสปัญหาหรือแสดงความห่วงใย

ชญญา อภิบาลกุล (2545, หน้า 41) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้าไปมีส่วนในองค์กรดำเนินการกิจร่วมกัน มีความเกี่ยวข้องจนเกิดความผูกพันต่อสมาชิกและองค์กรเพื่อให้เกิดผลทั้งตนเอง และหน่วยงาน/องค์กร

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2545, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้เกี่ยวข้องมีส่วนในการทำงาน จะทำให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวข้องผูกพันกับ

งานหรือองค์การความรู้สึกผูกพันเกี่ยวข้องหากมีการตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันแล้ว จะเป็นผลให้เกิดข้อผูกมัดหรือผูกพันสิ่งที่ตกลงใจร่วมกัน

อนันต์ หะสุวรรณ (2545, หน้า 49) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่บุคคลหรือคณะบุคคล เข้าร่วมในการทำงาน การตัดสินใจช่วยเหลือสนับสนุนเสนอแนะ หรือวิธีการที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ภูวดล หมั่นสีพรหม (2546, หน้า 24) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง กระบวนการการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลเพื่อทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

เกษม วัฒนชัย (2546, หน้า 24) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาทำได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งชุมชน สังคม และครอบครัว ก็สามารถเข้ามาจัดการศึกษาได้ ระบบประกันคุณภาพจะช่วยให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามวัตถุประสงค์และการที่ให้ชุมชน สังคมและครอบครัวมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจะเป็นเครื่องมือของผู้บริหารและกรรมการ โรงเรียนที่จะดูแลนักเรียนการสอนและพัฒนาตนเองของครู

ขวัญเรือน ชนะศัตรู (2549, หน้า 20) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและตามหลักของการกระจายอำนาจ โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องรับผิดชอบและดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อนักเรียน อันจะส่งผลไปถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของท้องถิ่น ชุมชน สังคม และประเทศชาติสืบต่อไป

มูทิตา แพทย์ประทุม (2549, หน้า 13) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การร่วมมือและการมีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้านของประชาชน โดยเริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการวางแผนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

สุวิมล โปธิ์กลิ่น (2549, หน้า 13) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีความเกี่ยวข้องผูกพันกัน ทำงานด้วยกัน ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน

ธีระ รุญเจริญ (2546, หน้า 17) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ การที่ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาปัญหาและตัดสินใจร่วมกันร่วมรับผิดชอบการบริหารงานบางอย่าง เพื่อประโยชน์ในการระดมกำลังความคิดและแบ่งภาระหน้าที่ของผู้บริหารโดยระบุนเงื่อนไขความร่วมมือร่วมใจในการบริหาร 3 ประการคือ

1. เงื่อนไขด้านบริหารงาน ผู้รับผิดชอบในองค์การจะต้องพิจารณาว่า องค์การที่ตนรับผิดชอบอยู่นั้นเป็นองค์การประเภทใด และสามารถจัดให้สมาชิกในองค์การได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานได้มากน้อยเพียงไร เพราะว่า ลักษณะขององค์การไม่เอื้อต่อการนำเอาวิธีการมีส่วนร่วมมา

ใช้ได้อย่างเต็มที่ การมีส่วนร่วมอาจนำมาใช้ได้เหมาะสมกับลักษณะขององค์กรและเวลา ปัจจัยเหล่านี้ประกอบด้วย ผู้บังคับบัญชา ผู้นำ หรือหัวหน้าในองค์กร ที่จะสามารถนำเอาวิธีการมีส่วนร่วมในการบริหารงานมาใช้ได้จะต้องมีธาตุแท้ของความเป็นประชาธิปไตย

2. เงื่อนไขในด้านประสิทธิผลของงาน เงื่อนไขนี้ย่อมาศัยปัจจัยในด้านเวลาอย่างเพียงพอที่จะจัดให้มีส่วนร่วม ตลอดจนปัจจัยในทางการเงิน ที่จะน้อมนำให้สมาชิกในองค์กรนั้นเข้ามามีส่วนร่วมว่าจะได้ผลคุ้มค่าหรือไม่ นอกจากนี้เนื้อหาสาระของการที่จะเชิญชวนให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วม ต้องเป็นสิ่งที่ตรงกับวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้น ตลอดจนสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างหัวหน้างานกับผู้ร่วมงาน และความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกของกลุ่มในการทำงานร่วมกัน

3. เงื่อนไขในด้านผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงาน การมีส่วนร่วมในองค์กรจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าผู้ร่วมงานไม่ได้เล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กร การที่จะกระตุ้นให้ผู้ได้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานเกิดความสนใจนั้น ผู้บริหารจะต้องสร้างทัศนคติที่ถูกต้องให้แก่บุคคลเหล่านั้น การมอบหมายงานให้ทำตามความถนัดและความสนใจเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ร่วมงานได้เกิดความรู้สึกที่ดีกระตือรือร้นและตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กร ความสำเร็จขององค์กร การมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นจากการสร้างสถานการณ์ให้เอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วม โดยพิจารณาความเป็นไปได้จากสิ่งแวดล้อมในขณะนั้น

สายฝน วิบูลรังสรรค์ (2550, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การที่ประชาชน ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษา โดยมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษา ซึ่งมีส่วนร่วมตั้งแต่ร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการร่วมประเมินผล ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

ฉลาด จันทรสมบัติ (2551, หน้า 23) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ในทุกขั้นตอนของโครงการพัฒนาชนบท การเข้ามามีส่วนร่วมต้องเป็นไปในรูปที่ผู้รับการพัฒนาเข้ามามีส่วนกระทำให้เกิดการพัฒนา มิใช่เป็นผู้รับการพัฒนาตลอดไป ทั้งนี้เป็นการเกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาที่แท้จริงและถาวรซึ่งก็คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นอันเป็นกระบวนการขั้นตอนการวางแผนในการพัฒนาท้องถิ่นที่เป็นที่อาศัยในการดำรงชีวิตของตน หลังจากกำหนดวัตถุประสงค์และแผนงานร่วมกันและปฏิบัติงานตามแผนของโครงการร่วมกันแล้ว ยังมีส่วนร่วมรับประโยชน์จากการบริหาร รวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมการประเมินโครงการต่างๆ ของท้องถิ่น ซึ่งเป็นไปได้โดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม

จากที่กล่าวมานั้น การมีส่วนร่วม คือ การที่บุคคล หรือคณะบุคคล เข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินการ การตัดสินใจ ช่วยเหลือสนับสนุน เพื่อให้องค์กรหรือหน่วยงานมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ

1.2 แนวคิดในการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ทรงสิทธิ์ ยืนชีวิต (2543, หน้า 24) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่ จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มีดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในอำนาจอย่างกว้างขวาง
2. การตัดสินใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงโดยมีการปรึกษากับบุคคลที่ได้รับผลกระทบ กระบวนการที่เกี่ยวกับการตัดสินใจดังกล่าวมีความสำคัญกับตัวแปร ดังนี้ 1) ความรู้เกี่ยวกับความ จำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลง 2) การชัดเจนและการประเมินผล การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการ ตัดสินใจ 3) การตัดสินใจที่จะยอมรับหรือปฏิเสธ อันมีผลมาจากการประเมิน 4) การสื่อสารเกี่ยวกับ การตัดสินใจ และ 5) การกระทำตามการตัดสินใจ

ทรงสิทธิ์ ยืนชีวิต (2543, หน้า 23) ได้แบ่งทฤษฎีการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1. ทฤษฎีความเป็นผู้แทน ทฤษฎีนี้เน้นการเป็นตัวแทนของผู้นำและถือว่าการมี ส่วน ร่วมในการเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่จะให้เป็นหลักประกัน กับการ บริหารงานที่ดี อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้เน้นเฉพาะการวางโครงสร้าง เพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตาม เข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น การมีส่วนร่วมตามนัยของทฤษฎีนี้ไม่ได้ปิดโอกาสให้ ผู้ตามได้เข้ามามีส่วน ร่วมในการตัดสินใจขององค์กรอย่างแท้จริง ผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงใน การตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่าง ๆ ที่เสนอตัวเข้ารับเลือกตั้งส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงไม้ประดับเท่านั้น
2. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ตามแนวความคิดของทฤษฎีนี้ การมี ส่วนร่วม ไม่เฉพาะวัตถุประสงค์ แต่เข้าไปพิจารณาเลือกตั้งหรือถอดถอนเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการเข้าไปมี ส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ยิ่งกว่านั้นทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้ คำปรึกษา และพัฒนาการกระทำทางการเมืองและการกระทำทางสังคม ให้เด็กมี ความรับผิดชอบ นั้น คือการไม่ยอมให้มีส่วนร่วมถือว่าการคุกคามเสรีภาพ

อำนาจ อนันตชัย (2526, หน้า 39-43) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 5 ทฤษฎี ดังต่อไปนี้ คือ

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass persuasion theory) หมายถึง การใช้การพูดหรือ การเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประ โยชน์ในการแก้ไข ปัญหาการขัดแย้งในการปฏิบัติงาน และถ้าจะเกิดผลดี ผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความ

สนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ให้เกิดศรัทธาตรงกับความต้องการของผู้ถูกเกลี้ยกล่อม

2. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญคนในชาติ (National morale theory) หมายถึง คนเรามีความต้องการทั้งกายและใจ ถ้ามีขวัญกำลังใจดีผลกำไรก็จะสูงตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญกำลังใจไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่า ขวัญกำลังใจเป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ นั่นเอง การจะสร้างขวัญกำลังใจให้ดีต้องพยายามสร้างเจตคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน และเมื่อใดก็ตามถ้าคนทำงานมีขวัญกำลังใจดีจะเกิดความสำนึก ความรับผิดชอบ ทำให้เกิดผลดีต่อหน่วยงาน ทั้งในส่วนที่เป็นขวัญกำลังใจบุคคลและขวัญกำลังใจของกลุ่ม

3. ทฤษฎีการสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยม (Nationalism theory) หมายถึง ความรู้สึกที่เป็นตัวของตัวเอง ที่จะอุทิศหรือเน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ของชาติ มีความพอใจในชาติของตน พอใจเกียรติภูมิ จงรักภักดีต่อท้องถิ่น

4. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership theory) หมายถึง การสร้างผู้นำจะช่วยให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคน จูงใจไปยังเป้าหมาย ผลการใช้ทฤษฎีการสร้างผู้นำจึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติอย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ดังนั้นการสร้างผู้นำที่ดีย่อมจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีนั่นเอง

5. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administrative and Method theory) หมายถึง การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ยั่งยืน เพราะใช้กฎหมายระเบียบแบบแผน เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้

น้ำทิพย์ เสือสารัตน์ (2546, หน้า 27) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนกับการศึกษา 4 ทฤษฎี คือ

1. การเกลี้ยกล่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ตรงกับความต้องการพื้นฐานที่เกิดความพึงพอใจของมนุษย์

2. ขวัญกำลังใจดีนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

3. ความรู้สึกเป็นตัวเองในการทำงาน อุทิศผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อให้เกิดความพอใจและความผูกพันต่อท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง

4. ผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความรับผิดชอบ รวมถึงการใช้ระบบบริหารเพื่อเป็นการปฏิบัติตามนโยบายให้บรรลุเป้าหมาย

รูสโซ (Rousseau) (อ้างถึงใน เขาวลัทธิ เชียร์เชวาน์, ม.ป.ป., หน้า 1-4) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมต้องอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพ ในการตัดสินใจว่าจะเลือกในการมีส่วนร่วมหรือไม่ ที่สำคัญจะต้องไม่มีใครเป็นนายใคร หรือเป็นนายแห่งชีวิตใคร

2. กระบวนการมีส่วนร่วม นั้น จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและความสามารถพึ่งพาตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดความตระหนัก รับรู้ในความสำคัญของการมีส่วนร่วมของตนเอง ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางจิตวิทยารูสโซ ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า “การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทำให้เกิดขึ้นได้ โดยการสร้างสถานการณ์ให้เกิดการมีส่วนร่วมในกลุ่มบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ” การทำให้สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในกิจกรรม การตัดสินใจ (Decision making) การเกิดความรู้สึกผูกพันต่อกิจกรรมหรือเรื่องนั้นๆ (Commitment) และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Behavioral component) จะทำให้บุคคล กลุ่ม ชุมชนเกิดความรู้สึกว่าตนเองได้ลงทุนให้ความคิดเห็น การตัดสินใจและอุทิศพลังงานทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งวิธีการแก้ปัญหา นั้น ๆ ซึ่งมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของตนเองเทคนิคในการก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม เช่น การกระตุ้น (Motivation) ให้เกิดแรงจูงใจหรือการให้แรงเสริม (Reinforcement) ประกอบด้วย 1) การตัดสินใจ (Decision making) 2) การเกิดความรู้สึกผูกพันต่อกิจกรรมหรือเรื่องนั้น ๆ (Commitment) และ 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Behavioral component)

จากที่กล่าวมานั้น แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม สรุปได้ดังนี้ คือ เน้นความเสมอภาค ความเท่าเทียมกัน ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ร่วมกันตัดสินใจ ก่อให้เกิดการกระทำ และความรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งอาจใช้แรงจูงใจเป็นแรงเสริม เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้

1.3 ลักษณะ รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541, หน้า 24 - 25) ได้สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมโดยพิจารณาได้จากหลายมุมมอง ดังนี้

1. จำแนกตามกระบวนการบริหาร
 - 1.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน
 - 1.2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
 - 1.3 การมีส่วนร่วมในการจัดองค์การ
 - 1.4 การมีส่วนร่วมในการสื่อสาร
 - 1.5 การมีส่วนร่วมในการใช้อิทธิพล
 - 1.6 การมีส่วนร่วมในการประสานงาน
 - 1.7 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2. จำแนกตามประเภทของกิจกรรมที่เข้าร่วม
 - 2.1 การมีส่วนร่วมประชุม
 - 2.2 การมีส่วนร่วมในการออกเงิน
 - 2.3 การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
 - 2.4 การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
 - 2.5 การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
 - 2.6 การมีส่วนร่วมใช้แรงงาน
3. จำแนกตามระดับความเข้มของการมีส่วนร่วม
 - 3.1 ระดับของการมีส่วนร่วมเทียม
 - 3.2 ระดับของการมีส่วนร่วมบางส่วน
 - 3.3 ระดับของการมีส่วนร่วมแท้
4. จำแนกตามวิธีการมีส่วนร่วม
 - 4.1 การมีส่วนร่วมโดยตรง
 - 4.2 การมีส่วนร่วมโดยอ้อม

ธีระพงษ์ แก้วหาญ (2543, หน้า 149 – 163) ได้เสนอรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมได้แก่

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกที่สุดที่จะต้องกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) จะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตก็คือความเห็น (View) ความชอบ (Preferences) และคาดหวัง (Expectation) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

กรมสามัญศึกษา (2545, หน้า 36) ได้เสนอรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม คือ การจัดระบบการทำงานแนะแนวให้มีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องทั้ง 5 บริการ

1. บริการสำรวจรวบรวมข้อมูล
2. บริการสนเทศ
3. บริการให้คำปรึกษา
4. บริการจัดวางตัว
5. บริการติดตามและประเมินผล

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1980, p.223) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วม โดยแบ่งเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision – making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ระยะเริ่มการตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการ (Implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วมโดยการให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการร่วมมือรวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคม หรือโดยส่วนตัว

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

นำฝน สมศรีนวล (2547, หน้า 9) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct participations) โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน (Inclusive Organization) เช่น การรวมกลุ่มเยาวชน กลุ่มต่าง ๆ

2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประเทศ (Representative organization) เช่น กรรมการของกลุ่มหรือชุมชนกรรมการกลุ่มเลี้ยงไหม กรรมการหมู่บ้าน

3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ (Open participation) เช่น หน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อใดก็ได้ทุกเวลา

ปธาน สุวรรณมงคล (2547, หน้า 83) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการ
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในผลประโยชน์

สุขาวรรณ เลาะวิธิ (2547, หน้า 13) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการพัฒนา
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานโรงเรียน
3. การมีส่วนร่วม ในกระบวนการจัดการศึกษา
4. การมีส่วนร่วมในแบบสมบูรณ

เอี่ยมพร หนุรอด (2547, หน้า 6) ได้เสนอรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นผู้รับข่าวสาร
2. การมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นนักเรียน
3. การมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นครู
4. การมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นผู้ร่วมตัดสินใจ

อคิน ระพีพัฒน์ และเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2547, หน้า 16) ได้เสนอรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาของชุมชนขั้นตอนนี้เป็นส่วนแรกที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าชุมชนยังไม่สามารถเข้าใจปัญหา และค้นหาสาเหตุของปัญหาด้วยตนเองได้แล้ว กิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์ เพราะชุมชนจะขาดความเข้าใจ มองไม่เห็นความสำคัญของโครงการนั้นสิ่งที่แน่นอนที่สุดก็คือ ชุมชนเป็นผู้อยู่กับปัญหาและรู้จักปัญหาของตนเองดีที่สุด

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม โดยให้เจ้าหน้าที่นักพัฒนาทำหน้าที่เป็นเพียงเพื่อนของประชาชนในการช่วยกันวางแผน เพราะถ้าเราไม่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นวางแผนนี้ โอกาสที่ชาวชนบทจะได้รับการศึกษา และพัฒนางานเองในการวางแผนดำเนินงานก็จะหมดไป

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ถึงแม้ว่าชาวชนบทในชุมชนจะยากจนหรือขาดแคลนทรัพยากร แต่ชุมชนก็มีทรัพยากรที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงานได้ อย่างน้อยชุมชนก็มีแรงงานของตนเอง เป็นขั้นต่ำสุดที่จะเข้าร่วมได้ ในหลาย ๆ แห่งของชุมชน การร่วมลงทุน และปฏิบัติงานจะทำให้เขาเกิดความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของจะทำให้ชุมชนเกิดความรัก และความหวงแหน

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดต่อและประเมินผล เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญยิ่งเพราะถ้าหากการติดตามและการประเมินผลมีส่วนร่วมของชุมชน เพราะชุมชนจะได้รับทราบผลการปฏิบัติว่างานที่ทำไปจะได้รับประโยชน์อย่างไรหรือไม่

องค์การอนามัยโลก (सानิตซ์ บุญชู, 2547, หน้า 102) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผล และประการสำคัญ คือ การตัดสินใจด้วย

2. การดำเนินกิจกรรม ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและการบริหาร การใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงินและการบริหาร

3. การใช้ประโยชน์ ชุมชนจะต้องมีความสามารถในการนำกิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเองและควบคุมทางสังคม

4. การได้รับผลประโยชน์ ชุมชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์ ในพื้นฐานที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือวัตถุก็ได้

ปรีดาวรรณ อินทวิมลศรี (2548, หน้า 43) ได้สรุปแบบการมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนการมีส่วนร่วม 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. ร่วมคิด ตัดสินใจ หมายถึง ร่วมมองเป็นปัญหา ร่วมคิดพัฒนา ร่วมออกความคิดเห็น ร่วมกำหนดจุดประสงค์ กำหนดเป้าหมาย วางแผนการพัฒนาหาแนวทางเพื่อดำเนินการต่อไป

2. ร่วมดำเนินการ หมายถึง ร่วมปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยการช่วยเหลือ ร่วมมือและประสานงาน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จ

3. ร่วมในการประเมิน หมายถึง ร่วมคิดวิเคราะห์ถึงการดำเนินงานว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ การปฏิบัติงานของผู้ที่มีส่วนร่วมมีมากน้อยเพียงใด และผลการปฏิบัติประสบความสำเร็จหรือไม่หรือมีอุปสรรคหรือไม่ เกิดประโยชน์แก่นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนอย่างไร เพื่อพัฒนางานและแก้ไขในครั้งต่อไป

สุวิมล โพธิ์กลิ่น (2549, หน้า 22) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วม คือ การวิเคราะห์ปัญหา การระบุดูจุดหมายหรือเป้าหมาย การจัดทำแผน การจัดทำงบประมาณ การปฏิบัติ การประเมินผล และการรายงานผลการปฏิบัติ เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาต่อไป

จากที่กล่าวมานั้นสรุปได้ว่า ลักษณะ รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม มีดังนี้คือ 1) ร่วมประชุม 2) ร่วมวางแผน 3) ร่วมตัดสินใจ 4) ร่วมเป็นกรรมการ 5) ร่วมดำเนินการ 6) ร่วมรับประโยชน์ และ 7) ร่วมประเมิน

2. การบริหารงานด้านการเงินและงบประมาณ

2.1 ความหมายของงบประมาณ

คำว่า “งบประมาณ” มีความหมายแตกต่างกันไปตามเวลา สถานการณ์ และลักษณะการให้ความหมาย ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 275) ได้ให้ความหมายของงบประมาณว่า หมายถึง บัญชีหรือจำนวนเงินที่กำหนดไว้เป็นรายรับและรายจ่าย

วัลลภ บุญกิตติเจริญ (2547, หน้า 23) ได้ให้ความหมายของงบประมาณว่า หมายถึง แผนเบ็ดเสร็จที่แสดง ออกในรูปตัวเงิน แสดงโครงการดำเนินงานทั้งหมดในระยะเวลาหนึ่ง แผนนี้จะรวมถึงการบริหารกิจกรรมโครงการ และค่าใช้จ่าย ตลอดจนทรัพยากรที่จำเป็นในการสนับสนุนการดำเนินงานให้บรรลุตามแผนนี้ย่อประกอบด้วยการกระทำ 3 ขั้นตอนด้วยกัน คือ 1. การจัดเตรียม 2. การอนุมัติ 3. การบริหาร

อำนาจ ทองโปร่ง และศิริพงษ์ เสภาภาน (2547, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของงบประมาณว่า หมายถึง แผนการปฏิบัติงานของรัฐบาลที่แสดงในรูปตัวเงินที่เสนอต่อรัฐสภาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง กล่าวคือ รัฐบาลจะเสนองบประมาณในรูปของร่างกฎหมายต่อรัฐสภาเพื่อขออนุมัติดำเนินการต่างๆ ตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งแต่ละประเทศจะมีกฎหมายกำหนดไว้ว่ารัฐบาลจะต้องทำหรือเสนองบประมาณอย่างไร

คุณณี จันทรรคณา (2548, หน้า 12) ได้ให้ความหมายของงบประมาณว่า หมายถึง เอกสารทางการเงิน ซึ่งแสดงถึงรายรับที่ได้มา และค่าใช้จ่ายที่ต้องการให้ส่วนราชการต่างๆ โดยผ่านการจัดทำโครงการ /กิจกรรม เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาล รัฐบาลได้ใช้งบประมาณเป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ

มณฑิร น้อยบุคดี (2549, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของงบประมาณว่า หมายถึง แผนที่แสดงให้เห็นรายรับและรายจ่ายของรัฐบาล อันเป็นการประมาณหรือคาดการณ์กิจกรรม โครงการ ตลอดจนค่าใช้จ่ายและการใช้ทรัพยากรที่จำเป็นในการสนับสนุนการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ในระยะเวลาหนึ่ง

กล่าวโดยสรุป งบประมาณ หมายถึง เอกสารทางการเงินที่แสดงถึง รายรับและรายจ่าย โดยการประมาณการหรือการคาดคะเนการใช้จ่ายของเงินที่คาดว่าจะได้รับมารวมทั้งเงินที่มีอยู่ เพื่อดำเนินการ โครงการและกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายที่ตั้งไว้

2.2 ความหมายของการบริหารงานงบประมาณ

การบริหารงานงบประมาณมีความสำคัญต่อองค์กร และหน่วยงาน แต่การบริหารงานงบประมาณนั้นมีความแตกต่างกันตามบริบทขององค์กรและหน่วยงาน ดังนั้นได้มีผู้ให้ความหมายของการบริหารงานงบประมาณไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 48) ให้ความหมายของการบริหารงานงบประมาณว่า หมายถึง การใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับเป็นไปตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ เกี่ยวข้องตั้งแต่การขออนุมัติเงินประจำงวด จนถึงการรายงานการใช้จ่ายงบประมาณประจำปี การบริหารงานงบประมาณคือ การบริหารการเงินตั้งแต่ระบบบัญชี การดำเนินการเกี่ยวกับการจ่ายหรือกักหนี้ยกผัน ตลอดจนการมีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรการเงินของโรงเรียน

จรัส สุวรรณมาลา (2546, หน้า 315) กล่าวว่า การบริหารงานงบประมาณ หมายถึง การนำแผนงบประมาณไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จเป็นขั้นสุดท้ายของกระบวนการงบประมาณซึ่งมีผลกระทบต่อผลสำเร็จและประสิทธิภาพการบริหารจัดการมากที่สุด มีหน่วยงานและระบบปฏิบัติการเข้ามาเกี่ยวข้องมากที่สุด

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต (2546, หน้า 165) ให้ความหมายของการบริหารงานงบประมาณไว้ว่า คือ กระบวนการควบคุมงบประมาณรายจ่ายให้เป็นไปตามแผนงานเพื่อให้การใช้งบประมาณให้เป็นประโยชน์มากที่สุด โดยวิธีการอนุมัติเงินประจำงวดการใช้จ่ายงบประมาณ การโอนเปลี่ยนแปลง การเบิกจ่ายเงิน และการตรวจสอบ รวมทั้งการรายงานผลการปฏิบัติงานต่าง ๆ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 (2547, หน้า 2) ได้ระบุว่า การบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษา หมายถึง การจัดการดำเนินการใช้งบประมาณที่ได้รับให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้

1. ใช้งบประมาณตรงตามวัตถุประสงค์ เพื่อตัวเด็ก เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
2. ใช้งบประมาณตรงตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่กำหนด
3. ใช้งบประมาณได้กำหนดเวลา
4. การใช้งบประมาณได้ถูกต้องตามระเบียบ

จร สุนทรายุทธ (2548, หน้า 243 - 244) กล่าวว่า การบริหารงานงบประมาณ หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้การรับ การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงินและการจัดทำเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการเงินให้ดำเนินไปด้วยความถูกต้องเรียบร้อยตามระเบียบ และแนวปฏิบัติของทางราชการอย่างครบถ้วนเป็นปัจจุบัน ดังนั้นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบจึงมีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการเงินควรจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ ประเภทของเงินที่เกี่ยวข้อง ระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

กับเงินนั้นๆ รู้วิธีดำเนินการเบิก การรับการจ่ายเงินและการเก็บรักษาเงิน รู้วิธีการทำบัญชี ทะเบียนที่เกี่ยวกับการเงิน รู้วิธีการตรวจสอบและควบคุมเกี่ยวกับการใช้เงินประเภทต่างๆ

กล่าวโดยสรุป การบริหารงบประมาณ หมายถึง การนำแผนงบประมาณ ไปปฏิบัติให้ตรงตามวัตถุประสงค์ เงื่อนไข หลักเกณฑ์ ภายในระยะเวลาที่กำหนด และถูกต้องตามระเบียบกฎเกณฑ์การใช้งบประมาณ

2.3 ความสำคัญของงบประมาณ

เนื่องจากงานงบประมาณนั้นเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสนับสนุนให้โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ให้สามารถดำเนินงานได้ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งได้มีผู้กล่าวถึงความสำคัญไว้ดังนี้

ผดุง อัมพรณี (2544, หน้า 18) ได้ให้ความสำคัญของงานงบประมาณ ไว้ดังนี้

1. ใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศ บริหารหน่วยงานต่างๆ
2. ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน
3. ใช้ในการกำกับผลงานจากแผนงานงบประมาณ

นงลักษณ์ สุทธิวัฒนพันธ์ (2544, หน้า 35) ได้ให้ความสำคัญของงานงบประมาณ หมายถึง แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของงบประมาณรายจ่ายของรัฐ โดยสาเหตุความก้าวหน้าของสังคมและการเปลี่ยนแปลงขอบเขตของธุรกิจเอกชนและรัฐบาล โดยเฉพาะภาครัฐได้มีการขยายตัวของรายจ่ายเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2548, หน้า 26) ได้ให้ความสำคัญของงานงบประมาณ ไว้ดังนี้ งบประมาณมีความสำคัญในแง่การบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ 3 ประการ คือ

1. ความสำคัญต่อการวางแผน งบประมาณเป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผนของฝ่ายบริหาร เพราะในการจัดทำงบประมาณ จะต้องวิเคราะห์ทางเลือกที่เหมาะสมโดยประหยัด เป็นประโยชน์และมีความเป็นไปได้ ซึ่งจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายของงานที่จะทำ และระยะเวลาของการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ตลอดจนหน้าที่หรือกิจกรรมที่ส่วนต่างๆ ต้องรับผิดชอบเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายในรูปของ “แผนพัฒนา” หรือ “แผนของเงิน”

2. ความสำคัญต่อการประสานงาน เมื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายและแนวทางในการดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จแล้ว เป็นหน้าที่ของหัวหน้าหน่วยงานที่จะต้องวางแผนดำเนินงานในหน่วยงาน ให้ประสานสอดคล้องกันทั้งภายในและระหว่างหน่วยงานอื่นซึ่งเราเรียกว่า “การประสานแผน” ในรูปของ “แผนปฏิบัติการ” หรือ “แผนการใช้จ่ายเงิน” หรือ “แผนงบประมาณ” จะมีผลช่วยลดความซ้ำซ้อนความสูญเปล่าและความขัดแย้ง ตลอดจนประโยชน์สูงสุดของการใช้งบประมาณซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดได้เป็นอย่างดี

3. ความสำคัญต่อการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินงาน นอกจากงบประมาณจะมีความสำคัญต่อการวางแผนและการประสานงานแล้ว ฝ่ายบริหารยังสามารถใช้แผนงบประมาณเป็นเครื่องมือควบคุม กำกับ ติดตาม และตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่างๆ ได้ในขั้นตอนการบริหารแผน และการติดตามประเมินผลแผน ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค เพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาได้ทันต่อเหตุการณ์ และเป็นข้อมูลในการวางแผนปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำนักเทคโนโลยีการศึกษา (2553, หน้า 13) ได้ให้ความสำคัญของงานงบประมาณไว้ ดังนี้ งบประมาณมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารหน่วยงานสามารถนำเอางบประมาณมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารหน่วยงานให้เจริญก้าวหน้า ความสำคัญและประโยชน์ของงบประมาณ มีดังนี้

1. ใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารหน่วยงาน ตามแผนงานและกำลังเงินที่มีอยู่โดยให้มีการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับแผนงานที่วางไว้เพื่อป้องกันการรั่วไหล และการปฏิบัติงานที่ไม่จำเป็นของหน่วยงานลดลง

2. ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาหน่วยงาน ถ้าหน่วยงานจัดงบประมาณการใช้จ่ายอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ จะสามารถพัฒนาให้เกิดความเจริญก้าวหน้าแก่หน่วยงานและสังคมโดยหน่วยงานต้องพยายามใช้จ่ายและจัดสรรงบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพไปสู่โครงการที่จำเป็นโครงการลงทุนเพื่อก่อให้เกิดความก้าวหน้าของหน่วยงาน

3. เป็นเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้มีประสิทธิภาพเนื่องจากทรัพยากรหรืองบประมาณของหน่วยงานมีจำกัด ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องใช้งบประมาณเป็นเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากรหรือใช้จ่ายเงินให้มีประสิทธิภาพ โดยมีการวางแผนในการใช้และจัดสรรเงินงบประมาณไปในแต่ละด้าน และมีการวางแผนการปฏิบัติงานในการใช้จ่ายทรัพยากรนั้นๆ ด้วย เพื่อที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในเวลาที่เร็วที่สุดและใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด

4. เป็นเครื่องมือกระจายทรัพยากร และเงินงบประมาณที่เป็นธรรมงบประมาณสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการจัดสรรงบประมาณที่เป็นธรรมไปสู่จุดที่มีความจำเป็นและทั่วถึงที่จะทำให้หน่วยงานนั้นสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. เป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ งานและผลงานของหน่วยงาน เนื่องจากงบประมาณเป็นที่รวมทั้งหมดของแผนงานและงานที่จะดำเนินการในแต่ละปีพร้อมทั้งผลที่จะเกิดขึ้นดังนั้นหน่วยงานสามารถใช้งบประมาณหรือเอกสารงบประมาณที่แสดงถึงงานต่างๆ ที่ทำเพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553, หน้า 5) ได้ให้ความสำคัญของงานงบประมาณ ไว้ดังนี้ งบประมาณเป็นเครื่องมือทางการคลังที่สำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมขององค์กรหรือหน่วยงานบรรลุวัตถุประสงค์ และเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ทั้งในระดับรัฐบาลและในระดับท้องถิ่น

จากที่กล่าวมานั้น ความสำคัญของงบประมานนั้น คือ เป็นเครื่องมือช่วยในวางแผนการบริหาร ควบคุมนโยบาย จัดสรรทรัพยากร และตรวจสอบการปฏิบัติงาน รวมทั้งเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาหน่วยงานหรือองค์กร ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.4 ขอบข่ายงานการบริหารงานด้านงบประมาณ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (2545, เว็บไซต์) ได้กำหนดขอบข่ายงานการบริหารงานด้านงบประมาณตามดังนี้

1. การจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง
2. การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน ตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยตรง
3. การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร
4. การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ
5. การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ
6. การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ
7. การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้ผลผลิตจากงบประมาณ
8. การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
9. การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา
10. การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา
11. การวางแผนพัสดุ
12. การกำหนดรูปแบบรายการ หรือคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์ หรือสิ่งก่อสร้างที่ใช้เงินงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วต่อกรณี
13. การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ
14. การจัดหาพัสดุ
15. การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ
16. การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน

17. การเบิกเงินจากคลัง
18. การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายเงิน
19. การนำเงินส่งคลัง
20. การจัดทำบัญชีการเงิน
21. การจัดทำรายงานการเงินและงบการเงิน
22. การจัดทำหรือจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

จากขอบข่ายงานการบริหารงานด้านงบประมาณ เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้านการบริหารงบประมาณ ของสถานศึกษา

2.5 หลักการบริหารงานงบประมาณ

การบริหารงานงบประมาณในสถานศึกษา ตามปกติมีการกำหนดนโยบายระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัว มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ในการบริหารงานงบประมาณต้องเป็นการบริหารที่อยู่ในกรอบมากกว่าด้านอื่น เพราะงานการเงินต้องอ้างอิงกฎระเบียบ ข้อบังคับ ผู้บริหารต้องอาศัยความละเอียดรอบคอบมากในการพิจารณา ไม่ว่าจะเป็งบประมาณประเภทใด เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพ ต่อการบริหารงานในสถานศึกษานั้นมีผู้เสนอแนะไว้ดังนี้

ธีรวุฒิ ประทุมพนรัตน์ และคณะ (2530, หน้า 128 - 129) เสนอหลักการบริหารการเงินไว้ดังนี้

1. หลักความถูกต้อง การบริหารการเงินตามหลักการนี้ ผู้บริหารโรงเรียนกระทำตามกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับ ทั้งนี้เพื่อการปฏิบัติงานที่ได้มาตรฐาน
2. หลักความถูกต้อง ตามหลักการบริหารงานการเงินต้องคำนึงถึงธรรมชาติของงานว่าเป็นการบริการซึ่งเกี่ยวข้องกับหน่วยงานนี้ต้องมีคุณสมบัติที่ดี และบริการด้วยวาจาดี ซึ่งทั้งสองประการจะนำไปสู่ความถูกต้องของผู้มารับบริการ
3. หลักประหยัด ผู้บริหารต้องควบคุมดูแลและจงใจให้มีการใช้ทรัพยากรการบริหารที่เป็นเงินและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับการเรียนการสอนอย่างประหยัดในขณะที่ทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด
4. หลักสารัตถประโยชน์ ตามหลักนี้การบริหารการเงินจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรที่เป็นเงินและวัสดุอุปกรณ์ การตัดสินใจ การใช้จ่ายทรัพยากรดังกล่าวจำเป็นต้องคำนึงถึงข้อมูลที่จะช่วยพิจารณาได้ว่าจำเป็นต้องจัดหามาก่อนและหลังตามลำดับ การศึกษาความต้องการจำเป็นจากข้อมูลปัจจัย จึงควรกระทำในหลักการนี้

5. หลักเปิดเผยและไว้วางใจได้ ตามหลักการนี้การบริหารการเงินจำเป็นต้องทำหลักฐานทางการเงิน และการบัญชี รวมทั้งการบันทึกทุกอย่างไว้อย่างเป็นระเบียบถูกต้องตามแบบแผน และตามกฎหมายให้เป็นปัจจุบัน พร้อมทั้งจะพิสูจน์ ตรวจสอบได้ ผู้เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบสามารถขอตรวจได้ตลอดเวลา

กิติมา ปรีดีดิลก (2535, หน้า 68-70) ได้เสนอหลักการบริหารการเงินในสถานศึกษาที่ผู้บริหารทุกระดับต้องคำนึงถึง ดังนี้

1. หลักการสารัตถประโยชน์ ในการบริหารการเงินจะต้องคำนึงถึงการใช้เงินเพื่อให้เกิดประโยชน์ที่สุดมากที่สุดที่จะทำได้

2. หลักแห่งความเพียงพอ จะต้องมีการใช้เงินที่มีอยู่หรือพยายามสรรหาเงินมาเพื่อใช้จ่ายให้เพียงพอต่อความต้องการทางการเงินซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการบริหารการเงินที่มั่นคง

3. หลักเอกภาพ ในการบริหารการเงินทั่วไปควรแยกการออกจากกันและรวมไว้เป็นหมวดหมู่เดียวกันให้เป็นเอกภาพ เช่น หมวดรายจ่าย รายรับ หมวดหนี้สิน ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดเอกภาพทางการเงินและมีลักษณะสอดคล้องกับการบริหารการคลังของรัฐ

4. หลักแห่งความสมดุล การใช้จ่ายเงินจะต้องให้เหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจโดยรวม

5. หลักแห่งความเป็นธรรม การพิจารณาจัดสรรเงินควรพิจารณาตามความจำเป็นและความเหมาะสม

6. หลักแห่งความชัดเจนและความแจ่มแจ้ง การจัดการเกี่ยวกับการเงินจะต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจทุกอย่างอย่างชัดเจน เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

7. หลักสมานฉันท์ การบริหารการเงินต้องคำนึงถึงการจัดขัดแย้งระหว่างบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และพยายามก่อให้เกิดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

8. หลักมนุษยธรรม การบริหารการเงินควรคำนึงถึงความเป็นไปในสังคมด้วย

9. หลักความถูกต้องกับความเป็นจริง การบริหารการเงินควรมีลักษณะเปิดเผย สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ ความโปร่งใสได้ตลอดเวลาและทุกรายการ

10. หลักการกำหนดเวลา การบริหารการเงินจำเป็นต้องกำหนดเวลาไวแน่นอน เพื่อความสะดวกในการติดตามและประเมินผล

11. หลักประโยชน์ตอบแทน ในการบริหารการเงินต้องคำนึงถึงผลตอบแทนที่ได้รับจากการใช้จ่ายนั้นว่าคุ้มทุนหรือไม่

12. หลักการคาดการณ์ล่วงหน้า ผู้บริหารต้องรู้จักคาดการณ์ล่วงหน้าได้ถูกต้อง เพื่อความรอบคอบในการปฏิบัติงาน

13. หลักความมีลักษณะเฉพาะอย่าง การปฏิบัติงานในหน่วยงานการเงินควรแบ่งงานรับผิดชอบระหว่างบุคลากรในหน่วยงานให้แน่นอน และเฉพาะบุคคลไม่ก้าวก่ายหน้าที่ซึ่งกันและกัน

14. หลักแห่งการเปิดเผย มีการรายงานผลการปฏิบัติงานให้ทราบ เช่น รายงานทุกเดือน หรือรายงานทุกงบประมาณ

15. หลักผลิตผล ต้องคำนึงถึงผลผลิตที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

16. หลักประหยัด การใช้จ่ายเงินควรเป็นไปโดยประหยัด ควรพิจารณาถึงความจำเป็นและความประหยัด

17. หลักเศรษฐศาสตร์ การบริหารการเงินควรยึดหลักเศรษฐศาสตร์คือสิ่งนำเข้า ได้แก่ เงิน แรงงาน และอื่น ๆ กับผลที่ออกมา ได้แก่ คุณภาพของการศึกษาว่ามีลักษณะคุ้มค่ากันหรือไม่

พินิจ สุริยะจันทร์ (2539, หน้า 241) ได้กล่าวถึงหลักการบริหารการเงินของสถานศึกษาไว้ดังนี้

1. ตรงตามนโยบาย แผน โครงการของสถานศึกษาเพื่อให้ได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้

2. การจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินและการเงินของสถานศึกษาให้ถือหลักประหยัด ประหยัด คุ้มค่า

3. การควบคุมการดำเนินงาน ยึดถือความถูกต้องโปร่งใส

4. การจัดการเกี่ยวกับการรับ-การจ่าย การใช้งบประมาณให้เป็นไปตามระเบียบอย่างเคร่งครัด

ผดุง อัมพรมุณี (2544, หน้า 41) ได้กล่าวถึงหลักการบริหารงานงบประมาณไว้ดังนี้

1. หลักการคาดการณ์ไกล

2. หลักการประชาธิปไตย

3. หลักการดุลยภาพ

4. หลักการสารัตถประโยชน์

5. หลักคุณธรรม

6. หลักสมรรถภาพ

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 48) ได้กล่าวถึงหลักการบริหารงานงบประมาณหรือการใช้ประมาณว่ามี 5 ประการ ดังนี้

1. ตรงตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไข
2. ตรงตามวัตถุประสงค์ นโยบาย เป้าหมายของแผนงาน งาน โครงการ
3. ถูกต้องตามระเบียบวิธีการงบประมาณ การเงินและพัสดุ
4. ทันท่วงเวลาที่กำหนด
5. มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทุกชั้นตอน

จากที่กล่าวมานั้น หลักการบริหารงบประมาณ ต้องคำนึงถึงประโยชน์ของการใช้งบประมาณ เพียงพอต่อความจำเป็นในการใช้งบประมาณ ถูกต้องตามหลักเกณฑ์การใช้งบประมาณ ประหยัดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และเปิดเผยข้อมูลการใช้งบประมาณ โดยทำรายงานการใช้งบประมาณ

3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.1 ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 8) กล่าวว่า คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นคณะบุคคลซึ่งมีความสำคัญที่จะทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมกิจการของสถานศึกษา ในฐานะที่เป็นองค์กรอย่างเป็นทางการที่จะมีส่วนร่วมกับ ชุมชน ในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนที่สมาชิกของชุมชน คณะบุคคลที่ทำหน้าที่ในลักษณะดังกล่าวมีมาตั้งแต่อดีต แต่อาจมีบทบาทและภารกิจที่มีความแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา

เมื่อในอดีตจนถึง พ.ศ. 2428 ศูนย์กลางการศึกษาอยู่ในชุมชน มีวัด บ้าน ร่วมกันจัดการศึกษา ไม่มีกฎเกณฑ์ระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน แต่ดำเนินการสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ

พ.ศ. 2428 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาที่มีระบบมีระเบียบปฏิบัติที่แน่นอนมากขึ้น และในปี พ.ศ. 2452 ได้แต่งตั้งกรรมการตำบลประกอบด้วย กรรมการ 3 คน คือ กำนัน หรือหัวหน้าตำบล 1 คน เจ้าอาวาสวัดซึ่งเป็นเจ้าคณะหมวดในตำบล 1 รูป และแพทย์ประจำตำบล 1 คน มีหน้าที่จัดตั้งโรงเรียน ทำนุบำรุง หาเด็กเข้าเรียนหาครูมาสอนในโรงเรียน เรียกโรงเรียนที่ตั้งขึ้นนี้ว่าโรงเรียนประชาบาล ซึ่งดำรงอยู่ได้โดยอาศัยทุนทรัพย์ของประชาชน

พ.ศ. 2524 มีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2525 โดยมีสาระสำคัญที่กำหนดแนวทางการสรรหาจำนวน คุณสมบัติ วาระและการพ้นตำแหน่ง รวมทั้งได้กำหนด บทบาทหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน

พ.ศ. 2539 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2539

พ.ศ. 2540 มีการประกาศให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับระเบียบกระทรวงศึกษา ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539

พ.ศ. 2542 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เน้นหลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน การกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา รวมทั้งการพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้และสามารถจัดการศึกษาในชุมชนได้

พ.ศ. 2543 กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2543 ที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชนหลายฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาของชุมชน และเป็นระเบียบคณะกรรมการสถานศึกษาฉบับ

พ.ศ. 2545 ได้มีการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ทำให้คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทมากขึ้นในการจัดการศึกษาท้องถิ่นและจะมีบทบาทมากขึ้นตามลำดับ

จากความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา

3.2 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2548, หน้า 119 – 125) เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ประกอบกับมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2534 กระทรวงศึกษาธิการจึงวางระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิก “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539” บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้ว ในระเบียบนี้หรือซึ่งขัดแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ในระเบียบนี้ “สถานศึกษา” หมายความว่า โรงเรียนของรัฐที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ไม่หมายรวมถึงสถานศึกษาที่จัดการศึกษาเฉพาะทาง “ผู้บริหารสถานศึกษา” หมายความว่า ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการที่รับผิดชอบ บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน “คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน “กรรมการ” หมายความว่า กรรมการในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อ 5 ให้มีคณะกรรมการอย่างน้อยสถานศึกษาละเจ็ดคน แต่ไม่เกินสิบห้าคน ประกอบด้วย (1) “ผู้แทนผู้ปกครอง” ได้แก่ ผู้แทน ของผู้มีรายชื่อเป็นผู้ปกครองตาม ทะเบียนนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน (2) “ผู้แทนครู” ได้แก่ ผู้แทนของข้าราชการครูผู้ปฏิบัติการสอนและผู้ช่วยบริหารสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน (3) “ผู้แทนองค์กรชุมชน” ได้แก่ ผู้แทนของชมรม สมาคม มูลนิธิ องค์กรเอกชนหรือกลุ่มบุคคลในรูปอื่นใด ที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ และมีที่ตั้งอยู่ในเขตบริการของสถานศึกษานั้นจำนวนไม่เกินสองคน (4) “ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ได้แก่ ผู้แทนของเทศบาล องค์กรบริหารส่วนจังหวัด องค์กรบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา หรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่นจำนวน ไม่เกินสี่คน (5) “ผู้แทนศิษย์เก่า” ได้แก่ ผู้แทนสมาคมศิษย์เก่า ชมรมศิษย์เก่าหรือบุคคลที่เคยศึกษาจากสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน (6) “ผู้ทรงคุณวุฒิ” ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ ข้าราชการอื่นนอกสังกัดสถานศึกษา พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่นของรัฐเจ้าของหรือ ผู้บริหารสถานประกอบการทั้งในและนอกเขตบริการของสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสี่คน ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้คณะกรรมการเลือกกรรมการคนหนึ่ง ใน (1) (3) (4) (5) และ(6) เป็นประธานและอีกคนหนึ่งเป็นรองประธาน

ข้อ 6 ให้คณะกรรมการกำหนดจำนวนและสัดส่วนของคณะกรรมการ เพื่อให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการตามข้อ 5 โดยคำนึงถึงจำนวนและสัดส่วนของคณะกรรมการที่เป็นสตรีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของคณะกรรมการทั้งหมด

ข้อ 7 การให้ซึ่งคณะกรรมการให้ดำเนินการดังนี้ (1) ให้สถานศึกษาประกาศรับสมัครผู้แทนตามข้อ 5 (1) (2) (3) (4) และ (5) (2) ให้ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกตามข้อ 7 (1) คัดเลือกกันเองให้เหลือเท่ากับจำนวนตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6 (3) ให้ผู้ได้รับการคัดเลือกตามข้อ 7 (2) และผู้บริหารสถานศึกษาเสนอรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตามที่ตนเห็นสมควรจำนวนสองเท่าของจำนวน ที่กำหนดไว้ในข้อ 6 (4) ให้ผู้บริหารสถานศึกษานำรายชื่อเสนอผู้มีอำนาจตามข้อ 9 เป็นผู้ลงนามแต่งตั้ง ในกรณีไม่มีผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกเป็นผู้แทนในองค์ประกอบใด ให้คณะกรรมการเสนอรายชื่อบุคคลในองค์ประกอบนั้น จำนวนสองเท่าของจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 และให้ผู้รับการเสนอชื่อ

คัดเลือกกันเองให้เหลือเท่ากับจำนวนตามที่กำหนดไว้ ในกรณีที่ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกในองค์ประกอบใดไม่ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 ให้ถือว่าผู้ที่สมัครเข้ารับการคัดเลือกเท่าที่มีอยู่ในองค์ประกอบนั้น แล้วให้คณะกรรมการเสนอรายชื่อบุคคลในองค์ประกอบนั้นจำนวนสองเท่าของจำนวนที่ยังขาดอยู่ และให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อคัดเลือกกันเองให้เหลือตามจำนวนที่กำหนดไว้ในกรณีที่ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกในองค์ประกอบใด มีจำนวนเท่ากับจำนวนกรรมการตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6 ให้ถือว่าผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกดังกล่าวเป็นกรรมการในองค์ประกอบนั้น

ข้อ 8 คุณสมบัติทั่วไปของคณะกรรมการ (1) เป็นผู้สนใจการพัฒนาการศึกษา (2) เป็นผู้มีความประพฤติดี (3) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย (4) ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดเว้นแต่เป็นโทษสำหรับ ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

ข้อ 9 ให้ผู้บังคับบัญชาเหนือสถานศึกษาขึ้นไปหนึ่งระดับเป็นผู้ลงนามในการแต่งตั้งและอนุญาตการลาออกของคณะกรรมการ

ข้อ 10 ให้คณะกรรมการมีวาระอยู่ตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับตั้งแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง คณะกรรมการซึ่งได้มาตามระเบียบนี้ในวาระแรก เมื่อครบกำหนดสองปีให้จับสลากออก กึ่งหนึ่ง ในกรณีที่เกินจำนวนก็ให้พิเศษเพิ่มเป็นหนึ่งคนเว้นคณะกรรมการ และเลขานุการ ให้สถานศึกษาดำเนินการสรรหากรรมการทดแทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่งตามวรรคสองตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อ 7 โดยให้อยู่ในตำแหน่งตามวาระในวรรคหนึ่ง การสรรหากรรมการใหม่ทดแทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่ง ตามวรรคหนึ่งและวรรคสามให้ดำเนินการภายในสี่สิบห้าวันนับจากวันครบวาระหรือครบกำหนดแล้วแต่กรณี ในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ แต่ยังมีได้มีการแต่งตั้งกรรมการใหม่ให้ กรรมการชุดเดิมปฏิบัติหน้าที่ไปจนกว่าจะได้มีการประกาศแต่งตั้งกรรมการใหม่ กรรมการที่พ้นวาระอาจได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการได้อีก

ข้อ 11 กรรมการ จะพ้นจากตำแหน่งเมื่อ (1) ออกตามวาระ (2) ตาย (3) ลาออก (4) ขาดคุณสมบัติตามข้อ 8 (5) เป็นบุคคลล้มละลาย (6) เป็นบุคคลไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ (7) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่ได้รับโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ (8) พ้นจากตำแหน่งในสถานศึกษานั้น สำหรับกรรมการตามข้อ 5(2) และผู้บริหารสถานศึกษา (9) พ้นจากสถานภาพการเป็นผู้ปกครองนักเรียนของสถานศึกษานั้นสำหรับกรรมการตามข้อ 5(1) (10) พ้นจากสภาพการเป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับกรรมการตามข้อ 5(4) (11) คณะกรรมการจำนวนไม่น้อยกว่าสองในสาม มีมติให้ออกยกเว้นกรรมการและเลขานุการ

ข้อ 12 ในกรณีที่กรรมการในองค์ประกอบใดว่างลงก่อนครบวาระเกินกว่าเก้าสิบวันให้สถานศึกษาดำเนินการตามข้อ 7 เพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมการในองค์ประกอบนั้น ภายในสามสิบวันนับตั้งแต่วันที่ว่างลง และให้อยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการที่ตนแทน

ข้อ 13 คณะกรรมการมีหน้าที่ ดังนี้ (1) กำหนดนโยบาย และแผนพัฒนาของสถานศึกษา (2) ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา (3) ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสารหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น (4) กำกับ และติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา (5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพและได้มาตรฐาน (6) ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ (7) เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา (8) ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณีศิลปและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ (9) เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็น แหล่งวิทยากรของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และท้องถิ่น (10) ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปี ของสถานศึกษา ก่อนการเสนอต่อสาธารณชน (11) แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการเพื่อการดำเนินงานตาม ระเบียบนี้ตามที่เห็นสมควร และ (12) ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับการมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้น

ข้อ 14 ให้มีการประชุมคณะกรรมการ อย่างน้อยภาคเรียนละสองครั้งการดำเนินการประชุมคณะกรรมการ ให้เป็นไปตามระเบียบวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด โดยให้มีการเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการที่มีอยู่ในขณะนั้นและให้มีผู้แทนของนักเรียนเข้าฟังและแสดงความคิดเห็นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควรแล้วแต่กรณี ในกรณีที่ เป็นเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ของนักเรียนโดยตรง ให้รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการด้วยให้ผู้บริหารสถานศึกษา รายงานผลการประชุมต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปชั้นหนึ่งในสิบห้าวันนับแต่วันที่มีการประชุม

ข้อ 15 ในวาระเริ่มแรกให้กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะเป็นกรม ที่มีสถานศึกษาในสังกัดดำเนินการให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการ ให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันประกาศใช้ระเบียบนี้ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในคณะกรรมการโรงเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียน

ประถมศึกษา พ.ศ. 2539ปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะมีการประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการตามระเบียบนี้ รวมทั้งดำเนินการให้เป็นไปตามข้อ 6 และ ข้อ 7 แล้วแต่กรณี สถานศึกษาที่ไม่มีคณะกรรมการสถานศึกษาหรือคณะกรรมการโรงเรียนอยู่ในวันที่ประกาศใช้ระเบียบนี้ ให้กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรมซึ่งเป็นเจ้าสังกัดกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามข้อ 6 และข้อ 7 แล้วแต่กรณี

ข้อ 16 ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ รักษาการตามระเบียบนี้ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2548, หน้า 127) โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงแก้ไขระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น อาศัยอำนาจตามความใน มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2543 ประกอบกับมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติปรับปรุง ทบวงกรม พ.ศ. 2543 กระทรวงศึกษาธิการจึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกข้อความตามวรรคหนึ่งในข้อ 15 แห่งระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 และให้ใช้ข้อความดังต่อไปนี้แทน “ในวาระเริ่มแรกให้กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะเป็นกรมที่มีสถานศึกษาในสังกัด ดำเนินการให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวัน นับแต่วันใช้ระเบียบนี้”

จากระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่กล่าวข้างต้นนั้นสรุปได้ว่า กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดระเบียบว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเกิดการปฏิบัติที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

3.3 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นแนวในการปฏิบัติไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543, หน้า 30-41)

1. กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา

1.1 ศึกษาและทำความเข้าใจในความมุ่งหมาย หลักการ ของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

1.2 ศึกษาและกำหนดความเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของชุมชน ท้องถิ่น ที่ตั้งของสถานศึกษา

1.3 กำหนดนโยบาย เป้าหมาย และทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

1.4 กำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษาด้านวิชาการ บุคลากร งบประมาณ และอาคารสถานที่

2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

2.1 ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

2.2 พิจารณาความสอดคล้องของแผนปฏิบัติการประจำปีกับแผนพัฒนาของสถานศึกษา

2.3 พิจารณาถึงความเป็นไปได้และความเหมาะสมเกี่ยวกับวิธีการหรือยุทธศาสตร์การดำเนินงานของกิจกรรม/งาน/โครงการที่ระบุไว้ในแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา

2.4 ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา

3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตร ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

3.1 ศึกษาหลักการ จุดหมาย โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.2 พิจารณาความสอดคล้องของสาระการเรียนรู้ กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.3 พิจารณาความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของสาระการเรียนรู้ และความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

3.4 ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระการเรียนรู้ของสถานศึกษา

4. กำกับ และติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา

4.1 กำหนดแผนการกำกับและติดตามร่วมกับสถานศึกษา ได้แก่ วิธีการระยะเวลา

4.2 ดำเนินการกำกับ ติดตาม การดำเนินงานของสถานศึกษาตามแผนที่กำหนดไว้ โดยใช้เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย

4.3 ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่สถานศึกษาและให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน และขวัญกำลังใจในการดำเนินงานของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามแผน และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และได้มาตรฐาน

5.1 สนับสนุนให้จัดทำข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวกับจำนวนผู้เรียน การคมนาคมสภาพเศรษฐกิจของชุมชน และข้อมูลอื่นที่จำเป็น ให้เป็นปัจจุบัน

5.2 สนับสนุนและจัดหาที่เรียนให้แก่เด็กพื้นที่บริการได้เข้าเรียนในสถานศึกษาให้มากที่สุด รวมทั้งการประสานงานเพื่อจัดหาที่เรียนให้แก่เด็กได้เข้าเรียนในสถานศึกษาอื่นที่อยู่ใกล้เคียงหรือเสนอแนะให้ได้เรียนนอกระบบหรือเรียนตามอัธยาศัย

5.3 จัดหาทุนการศึกษา อุปกรณ์การศึกษา และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ แก่ผู้เรียนที่ ขาดแคลนสถานศึกษาจัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับจำนวนผู้เรียน การคมนาคม สภาพเศรษฐกิจของชุมชนและข้อมูลอื่นที่จำเป็นให้เป็นปัจจุบัน

5.4 สนับสนุนและจัดหาที่เรียนให้แก่เด็กพื้นที่บริการได้เข้าเรียนในสถานศึกษาให้มากที่สุด รวมทั้งการประสานงานเพื่อจัดหาที่เรียนให้แก่เด็กได้เข้าเรียนในสถานศึกษาอื่นที่อยู่ใกล้เคียงหรือเสนอแนะให้ได้เรียนนอกระบบหรือเรียนตามอัธยาศัย จัดหาทุนการศึกษา อุปกรณ์การศึกษา และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ แก่ผู้เรียนที่ขาดแคลน

6. ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

6.1 สนับสนุนให้เด็กได้มีการเรียนร่วมเด็กปกติ

6.2 สอดส่องดูแลเด็กที่ได้รับการทารุณ กดขี่ข่มเหง ล่วงละเมิดทางเพศ ใช้แรงงานเด็กกักขัง ฯลฯ ให้ได้รับความช่วยเหลือและส่งไปขอรับบริการที่เหมาะสม

7. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา

7.1 การบริหารจัดการด้านวิชาการ

7.1.1 มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานวิชาการของสถานศึกษา

7.1.2 มีส่วนร่วมในการจัดหา ผลิตสื่อ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

7.2 การบริหารจัดการด้านงบประมาณ

7.2.1 มีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการบริหาร ใช้งบประมาณของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพ

7.2.2 มีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล

7.3 การบริหารจัดการด้านการบริหารบุคคล

7.3.1 มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาครู และบุคลากรอื่นในสถานศึกษา และส่งเสริมให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

7.3.2 ให้ขวัญและกำลังใจและยกย่องเชิดชูเกียรติแก่ครูและบุคลากรอื่นในสถานศึกษา

7.4 การบริหารจัดการด้านการบริหารทั่วไป

7.4.1 เสนอแนวทางให้มีการใช้ ดูแล และบำรุงรักษาอาคารสถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ของสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์

7.4.2 ส่งเสริมให้มีการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้ร่ม รื่นและสวยงาม

8. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากร ภายนอกและภูมิ ปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

8.1 หารายได้ ทรัพย์สิน และทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการจัดการ เรียนการสอน

8.2 ส่งเสริมและกำกับติดตามการใช้วิทยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่น

8.3 ส่งเสริมและกำกับติดตาม เพื่อให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมที่สืบสานจารีต ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ พร้อมทั้งการยกย่องเชิดชูเกียรติ ภูมิปัญญา ท้องถิ่นตามความเหมาะสม และโอกาสอันควร

9. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับ องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน และมีส่วนร่วมใน การพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

9.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาร่วมกับชุมชน องค์กรทั้งภาครัฐและ เอกชนจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการศึกษาและพัฒนาท้องถิ่น

9.2 ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการและให้บริการด้านต่าง ๆแก่ชุมชน

10. ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อ สาธารณชน

10.1 ให้สถานศึกษาจัดทำรายงานผลการดำเนินงานประจำปี

10.2 เสนอแนะในการปรับปรุงรายงานผลการดำเนินงานประจำปีให้ความเห็นชอบ รายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษาก่อนเผยแพร่ต่อสาธารณชน

11. แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการเพื่อดำเนินงานตามระเบียบตามที่เห็นสมควร ซึ่งการดำเนินงานจัดการศึกษานั้นนอกเหนือจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว ยังมีผู้นำ ของชุมชนหรือประชาชนในท้องถิ่นที่มีความยินดีที่จะเข้ามาช่วยในการพัฒนาสถานศึกษา ดังนั้น เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีบทบาทสำคัญที่จะสรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ

เพื่อแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการชุดต่าง ๆ เพื่อช่วยให้การดำเนินงานตามภารกิจของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีประสิทธิภาพสูงขึ้นได้ โดยให้ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาแต่งตั้งที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการตามความเหมาะสม

12. การปฏิบัติกรอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา
นั้นๆ

จากบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่กล่าวไว้ข้างต้น เป็นการกำหนดขอบข่ายการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3.4 จำนวนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวนนักเรียนไม่เกิน 300 คน ให้มีคณะกรรมการ จำนวน 9 คน
2. สถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวนนักเรียนเกินกว่า 300 คนขึ้นไป ให้มีคณะกรรมการ จำนวน 15 คน

จากจำนวนคณะกรรมการสถานศึกษาที่กำหนดข้างต้น เป็นการกำหนดเพื่อให้การดำเนินการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ

3.5 องค์ประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ประธานกรรมการ (มาจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ)
2. กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง จำนวน 1 คน
3. กรรมการที่เป็นผู้แทนครู จำนวน 1 คน
4. กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรชุมชน จำนวน 1 คน
5. กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน
6. กรรมการที่เป็นผู้แทนศิษย์เก่า จำนวน 1 คน
7. กรรมการที่เป็นผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และ/หรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ ได้แก่
 - 1) สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 1 รูป หรือ 1 คน และ 2) สถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 2 รูป หรือ 2 คน หรือ 1 รูป กับ 1 คน
8. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ 1) สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 1 คน และ 2) สถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 6 คน

9. ผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ

จากองค์ประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้กำหนดคุณสมบัติและจำนวนในแต่ละตำแหน่ง เพื่อให้ได้คณะกรรมการสถานศึกษาที่หลากหลายภาคส่วน และได้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถ

4. สภาพปัจจุบันและสภาพการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารงาน งบประมาณของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1

4.1 สภาพปัจจุบันของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 (2557, หน้า 6 - 8) มี
ข้อมูลพื้นฐาน และได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยม เป้าประสงค์และกลยุทธ์ ไว้ดังนี้ คือ

1. ข้อมูลพื้นฐาน

1.1 จำนวนสถานศึกษา	210 แห่ง
1.2 สถานศึกษาของรัฐ	188 แห่ง
1.3 จำแนกตามขนาดโรงเรียน	4 ขนาด
1.3.1 ขนาดเล็ก (นักเรียน 1 – 120 คน)	91 โรงเรียน นักเรียน 6,625 คน
1.3.2 ขนาดกลาง (นักเรียน 121 – 600 คน)	85 โรงเรียน นักเรียน 17,819 คน
1.3.3 ขนาดใหญ่ (นักเรียน 601 – 1,500 คน)	9 โรงเรียน นักเรียน 6,105 คน
1.3.4 ขนาดใหญ่พิเศษ (นักเรียนมากกว่า 1,500 คน)	3 โรงเรียน นักเรียน 6,217 คน
1.4 สถานศึกษาเอกชน	22 โรงเรียน

2. วิสัยทัศน์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 คือ
เป็นองค์กรหลักในการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพได้
มาตรฐาน

3. พันธกิจ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 คือ
ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการจัดการศึกษา ให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างมี
คุณภาพ เน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คุณธรรม จริยธรรมและความสามารถตามมาตรฐานการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน

4. ค่านิยม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 คือ
บริหารงานโปร่งใส เต็มใจให้บริการ ทำงานให้เป็นระบบ

5. เป้าประสงค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 คือ

5.1 ผู้เรียนทุกคนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5.2 ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพ
ทั่วถึงและเสมอภาค

5.3 ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

5.4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษามีความเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการ
การศึกษาดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาล และขับเคลื่อนการศึกษาภาคบังคับ ผู้คุณภาพระดับมาตรฐานสากล

6. กลยุทธ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 คือ
 - 6.1 พัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย เพื่อการเตรียมพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน
 - 6.2 พัฒนาการจัดประสบการณ์ ด้วยนวัตกรรมทางการศึกษาปฐมวัยที่หลากหลาย
 - 6.3 พัฒนาเด็กพิเศษและผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ให้ได้รับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ
 - 6.4 ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการเรียนร่วมของผู้เรียน
 - 6.5 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
 - 6.6 ส่งเสริม สนับสนุน สถานศึกษาพัฒนาผู้เรียน ให้มีทักษะด้านการอ่าน การเขียน และอ่านรู้เรื่อง สื่อสารได้
 - 6.7 ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน และสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง
 - 6.8 พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดคำนวณ
 - 6.9 เร่งรัด ปรับการเรียนเปลี่ยนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีทักษะการคิด ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง
 - 6.10 ส่งเสริม สนับสนุน ติดตาม การใช้เครื่องมือวัดและประเมินผลตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 6.11 ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 6.12 พัฒนาผู้เรียนให้สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร สืบค้นและการประกอบอาชีพได้
 - 6.13 พัฒนาศักยภาพผู้เรียนด้านภาษาอังกฤษให้เป็นภาษาที่สอง
 - 6.14 พัฒนาศักยภาพผู้เรียนด้านภาษาในกลุ่มประเทศ ASEAN อย่างน้อยหนึ่งภาษา เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
 - 6.15 สร้างเครือข่ายศูนย์ ASEAN ต้นแบบ
 - 6.16 ส่งเสริม สนับสนุน ให้ผู้เรียนมีสุขภาพ อนามัย สมบูรณ์ สมวัย
 - 6.17 พัฒนารูปแบบการนิเทศโดยระบบพี่เลี้ยง (Coaching and mentoring)
- สรุปได้ว่า สภาพปัจจุบันสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยม เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ ไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษา

4.2 สภาพการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

จากรายงานประจำปี พ.ศ. 2555 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 (2557, หน้า 59 - 61) สรุปการตรวจสอบระดับสถานศึกษาไว้ว่า

1. ด้านการเงินการบัญชี โดยตรวจสอบโรงเรียนในสังกัด จำนวน 50 โรงเรียน พบว่า

1.1 การควบคุมทางการเงิน จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี สำหรับการใช้จ่ายเงินอุดหนุน เงินรายได้สถานศึกษา และเงินอื่นๆอยู่ในระดับดี 9 โรงเรียน โดยกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์และกลยุทธ์ สอดคล้องกับนโยบายของ สพพ./สพฐ. การจัดทำแผนมีความโปร่งใสผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างเหมาะสม มีระบบการติดตามการรายงานผลการดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรม โครงการ/กิจกรรมที่กำหนดดำเนินการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของเงินแต่ละประเภทและสอดคล้องกับการเรียนการสอน จัดให้มีระบบควบคุมการใช้จ่ายเงินตามแผน และการใช้จ่ายเงินเป็นไปตามแผนฯ

1.2 สถานศึกษาจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี สำหรับการใช้จ่ายเงินอุดหนุน เงินรายได้สถานศึกษา และเงินอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง 31 แห่ง โดยมีการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์และกลยุทธ์ สอดคล้องกับนโยบายของ สพพ./สพฐ. การจัดทำแผนมีความโปร่งใสผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างเหมาะสม มีระบบการติดตามการรายงานผลการดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรม แต่ไม่จัดให้มีระบบควบคุมการใช้จ่ายเงินตามแผนฯ การใช้จ่ายเงินไม่สอดคล้องกับแผน การจัดแผนไม่ครอบคลุมทุกแหล่งเงินที่คาดว่าจะได้รับ กำหนดรายละเอียดกิจกรรม และประเภทของเงินไม่ชัดเจน

1.3 สถานศึกษาจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี สำหรับการใช้จ่ายเงินอุดหนุนเงินรายได้สถานศึกษาและเงินอื่นๆ อยู่ในระดับปรับปรุง 10 โรงเรียน โดยจัดทำแผนแต่ขาดความโปร่งใส ไม่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบข้อมูล ไม่มีระบบการควบคุมการใช้จ่ายเงินตามแผนฯ ระบบการติดตามการรายงานผลการดำเนินการตามแผนฯ และจัดทำแผนไม่ครอบคลุมทุกแหล่งเงินที่คาดว่าจะได้รับ กำหนดรายละเอียดกิจกรรมและประเภทของเงินไม่ชัดเจน

2. ด้านการใช้จ่ายเงินรายได้สถานศึกษา ตรวจสอบสถานศึกษาจำนวน 50 โรงเรียน พบว่า

2.1 มีการใช้จ่ายเงินรายได้สถานศึกษาแต่ละประเภทเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของเงิน สถานศึกษาดำเนินการได้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับเงินที่ส่วนราชการ

ได้รับอุดหนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบท้ายหนังสือกระทรวงการคลัง ที่ กค 04063.32/ว 59 ลงวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 อยู่ในระดับดี 37 โรงเรียนเนื่องจากได้รับเงินอุดหนุนไม่เกินวงเงินสัดที่กระทรวงการคลังกำหนดอนุมัติให้สามารถเก็บไว้ใช้จ่ายได้โดยไม่ต้องนำฝากคลังดำเนินการภายในระยะเวลาไม่เกิน 30 วัน ใช้จ่ายเงินหมดไปในแต่ละโครงการ และออกไปเสร็จรับเงินทุกครั้งที่ได้รับเงิน มีเงินอุดหนุนอาหารกลางวันฝากธนาคารไม่เกินวงเงินที่ได้รับอนุมัติจากกรมบัญชีกลาง แต่สิ้นปีงบประมาณไม่ได้รายงานการรับ – จ่ายเงินให้หน่วยงานต้นสังกัดและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้รับทราบ

2.2 สถานศึกษาจำนวน 12 โรงเรียน ดำเนินการได้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับเงินที่ส่วนราชการ ได้รับอุดหนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบท้ายหนังสือกระทรวงการคลัง ที่ กค 04063.32/ว 59 ลงวันที่ 22 กรกฎาคม 2552 อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากมีเงินโครงการอาหารกลางวัน ฝากธนาคารเกินวงเงินที่ได้รับอนุมัติจากกรมบัญชีกลางกำหนดซึ่งให้ฝากได้ภายในวงเงินไม่เกิน 200,000.- บาท แต่เงินอุดหนุนโครงการอื่นๆ ใช้จ่ายภายในระยะเวลาไม่เกิน 30 วัน และใช้จ่ายหมดไปในแต่ละโครงการ แต่สิ้นปีงบประมาณไม่ได้รายงานการรับ – จ่ายเงินให้หน่วยงานต้นสังกัดและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้รับทราบ

2.3 สถานศึกษาจำนวน 1 โรงเรียนไม่ได้ดำเนินการเกี่ยวกับอาหารกลางวันให้กับนักเรียนเนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ได้โอนเงินอุดหนุนให้โรงเรียนแต่ดำเนินการจัดทำอาหารกลางวัน แล้วนำมาส่งให้โรงเรียนทุกวัน

จากสภาพการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ทำให้เห็นปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

โกมล สำแดง (2547, หน้า 49) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการปฏิบัติงานและปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติงานและปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนหนองเรือ จำนวน 59 แห่ง รวมทั้ง 615 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง 0.97 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป คำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษา 1) สภาพการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านวิชาการ ด้านบริหารทั่วไปและด้านบริหารงานบุคคล 2) ปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับ น้อย ได้แก่ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านบริหารทั่วไปและด้านบริหารงานบุคคล ยกเว้น ด้านวิชาการ มีปัญหาอยู่ในระดับ ปานกลาง 3) จากแบบสอบถามปลายเปิด ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้เสนอแนะให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถ มีความตระหนัก เข้าใจ บทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความเสียสละ และสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาทุกด้าน

วัลลภ บุญกิตติเจริญ (2547, หน้า 94) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสถานศึกษา สังกัดจังหวัดฉะเชิงเทรา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษา สังกัดจังหวัดฉะเชิงเทรา 4 งาน คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ตามขนาดของโรงเรียนประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชานและเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 314 แห่ง จำนวน 628 คน ในปีการศึกษา 2545 โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างจาก ตารางของเครจซี่ และมอร์แกนและสุ่มอย่างง่ายจำนวน 220 โรงเรียน รวม 440 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป และการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษา สังกัดจังหวัดฉะเชิงเทรา 4 งาน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามขนาดสถานศึกษา 3 ขนาด คือขนาดเล็ก ขนาดกลาง และ ขนาดใหญ่ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$)

ลดาวัลย์ มหะศรี (2550, หน้า 83) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมการบริหารการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนในอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนในอำเภอเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และตัวแทนครู มีจำนวนทั้งสิ้น 255 คน โดยใช้แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นมาในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล คำนวณหาค่าสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษามีส่วนร่วมการบริหารการศึกษา

ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนในอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เรียงตามลำดับดังนี้ 1) ด้านการบริหาร จัดการเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชน 2) ด้านบริหารจัดการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ 3) ด้านการ กำหนดวิสัยทัศน์/พันธกิจ/เป้าหมาย 4) ด้านโครงสร้างการบริหารและส่งเสริมการปฏิบัติงานครู 5) ด้านการจัดสรรงบประมาณและพัสดุ 6) ด้านหลักสูตรการสอน 7) ด้านการพัฒนาบุคลากรการ ส่งเสริมความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ 8) ด้านการจัดทำเกณฑ์/มาตรฐานต่าง ๆ ในโรงเรียน และ 9) ด้านการพัฒนาและบริหารบุคลากร

จักรเพชร เทียนไชย (2552, หน้า 82) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหาร งบประมาณตามแนวทางการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสมุทรสงคราม การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลการปฏิบัติในการ บริหารงบประมาณ ตามแนวทางการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษาของสถานศึกษา และเปรียบเทียบ ประสิทธิภาพการปฏิบัติในการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสมุทรสงครามตามลักษณะการจัดการศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม จำนวน 70 แห่ง มี ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานการบริหารงบประมาณ และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างรวมสถานศึกษาละ 3 คน รวมจำนวน 210 คน โดยใช้ วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามระดับการปฏิบัติในการ บริหารด้านงบประมาณตามแนวทางการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติด้วยการ วิเคราะห์ค่าความแปรปรวนแบบทางเดียว (One -way ANOVA) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำเร็จรูป ผลการวิจัย พบว่า 1) ประสิทธิภาพการปฏิบัติในการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน 7 ด้าน (7Hurdles) ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จัดการศึกษาต่างลักษณะกันมีประสิทธิผลในการบริหารงบประมาณทั้ง 7 ด้านไม่แตกต่างกัน

อุไร อุนาวงศ์ (2553, หน้า 83) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วม ร่วมของครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาอำนาจเจริญ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับปัญหาการบริหาร แบบมีส่วนร่วม ของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอำนาจเจริญ และ 2) เปรียบเทียบระดับปัญหาการมีส่วนร่วมของครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อำนาจเจริญ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ที่ปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2552 จำนวน 176 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น มีค่าความเชื่อมั่น .95 วิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ t-test ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ 1) ระดับปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการบริหารงบประมาณ รองลงมาได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ และด้านการบริหารงานบุคคล ตามลำดับ และ 2) เปรียบเทียบระดับปัญหาการมีส่วนร่วมของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ผู้ตอบแบบสอบถาม โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน

พิชญ์นิณี โฉมอัมฤทธิ์ (2553, หน้า 84) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงบประมาณภายใต้การกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงบประมาณภายใต้การกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษา และเปรียบเทียบสภาพปัญหาการบริหารงบประมาณภายใต้การกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 จำแนกตามข้อมูลด้านการปฏิบัติงาน โดยการเก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษา วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งตามชั้น (Stratified random sampling) จำนวน 145 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการเปรียบเทียบตัวแปรอิสระ โดยใช้สถิติ (t-test) และ F-test (One-way ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาการบริหารงบประมาณภายใต้การกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 โดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งในด้านการวางแผนงบประมาณ ด้านการคำนวณต้นทุนผลผลิต ด้านการจัดระบบการจัดหาพัสดุ/ทุน ด้านการบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ ด้านการรายงานการเงินและผลการดำเนินงาน ด้านการบริหารสินทรัพย์ และด้านการตรวจสอบภายใน 2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบสภาพปัญหาการบริหารงบประมาณภายใต้การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 พบว่า เพศ

อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา กลุ่มระดับการสอนของสถานศึกษาประสบการณ์ในการปฏิบัติงานด้านการบริหารงบประมาณและระยะเวลาที่ท่านดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษามีสภาพปัญหาการบริหารงบประมาณ ภายใต้การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรีแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สร้อยวสันต์ ศรีคำแหง (2553, หน้า 80) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงบประมาณของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร สถานศึกษา และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการบริหารงบประมาณ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 จำแนกตาม สถานภาพส่วนบุคคล และขนาดโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 113 คน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ (t - test) การวิเคราะห์ ความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) และการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ ด้วยวิธีของ เชฟเฟ (Scheffe' method) ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 91.20 อายุมากกว่า 50 ปี จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 67.30 ระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 85.00 ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 51.30 รองลงมาคือ โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 32.70 2) ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ต่อการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ในภาพรวมพบว่า ผู้บริหาร สถานศึกษา มีความคิดเห็นต่อการบริหารงบประมาณอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.24 ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน 0.48) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา มีความคิดเห็นต่อการบริหาร งบประมาณทุกด้านในระดับมาก โดยมีความคิดเห็นต่อการบริหาร งบประมาณ ด้านการจัดระบบ การจัดซื้อจัดจ้าง เป็นอันดับที่ 1 รองลงมาคือ ด้านการบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ ด้านการวางแผนงบประมาณ และด้านการรายงานทางการเงิน และผลการดำเนินงาน ตามลำดับ 3) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีเพศ อายุ และระดับ การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงบประมาณ ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่ผู้บริหาร ที่ปฏิบัติงานใน โรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงบประมาณ ในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ธนาพร ศิริมัน (2555, หน้า 91) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงบประมาณแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา กลุ่มย่อยที่ 4 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา การวิจัยครั้งนี้มี

วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงบประมาณแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา กลุ่มย่อยที่ 4 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของการบริหารงบประมาณแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา กลุ่มย่อยที่ 4 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา 3) เพื่อศึกษาและหาแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงบประมาณแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา กลุ่มย่อยที่ 4 ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป คำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยทาการศึกษาจากประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หัวหน้างานแผนงาน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระและครูผู้สอนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงบประมาณแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับ คือ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการจัดทางงบประมาณ ด้านการอนุมัติงบประมาณและด้านการควบคุมงบประมาณ 2) สภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา พบว่า ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับ คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและทบทวน และการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงแก้ไข 3) แนวทางการพัฒนาการบริหารงบประมาณแบบมีส่วนร่วม พบว่า ควรมีการกำหนดขอบข่าย หน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาในการมีส่วนร่วมการบริหารสถานศึกษาและการบริหารงบประมาณให้ชัดเจนเป็นรูปธรรม

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แอบเดล (Abdel) (อ้างถึงใน วัลลภ บุญกิตติเจริญ, 2547, หน้า 63) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาในประเทศอียิปต์ ได้แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลักสำคัญของประชาธิปไตยจำเป็นต้องปรับปรุงรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน และควรที่จะกำหนดเป้าหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างประชาชนกับสถานศึกษารวมทั้งประเด็นหรือกิจกรรมที่ประชาชนควรมีส่วนร่วม

ชูเลอร์ และแวนดรา (Schuler & Vandra) (อ้างถึงใน ลดาวัลย์ มหะศรี, 2550, หน้า 61) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษาในมหาวิทยาลัยมินนิโซตาสหรัฐอเมริกา โดยศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ ผลปรากฏว่า การมีส่วนร่วมอย่างไม่มีประสิทธิภาพเกิดจากความบกพร่องในการติดต่อสื่อสาร ปัญหาการมีส่วนร่วมได้แก่ ระดับของการเข้าร่วมเพียงเรื่องเดียว การเข้าร่วมโดยขาดความเข้าใจในสถานการณ์ทั้งหมด ขาดข้อตกลงเกี่ยวกับขอบเขตของการมีส่วนร่วม เป็นต้น

ยาซิน (Yasin) (อ้างถึงใน ลดาวัลย์ มหะศรี, 2550, หน้า 63) ได้ศึกษาการวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการให้การสนับสนุนโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในโรงเรียนมาจากชุมชนสูงมาก ประมาณ 80-85 % โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมในการจ่ายเงินค่าเล่าเรียนบุตรหลาน และช่วยเสนอแนะความคิดเห็นต่อการให้โรงเรียน มีภาพลักษณ์ที่ดี

คราฟฟ์ (Craft) (อ้างถึงใน ปรียาภรณ์ สัตย์ธรรม, 2551, หน้า 20) ศึกษาทัศนคติของชุมชนในการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เป็นการศึกษาเพื่อสนองความคิดของการมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียนทำให้ทัศนคติของชุมชนต่อโรงเรียนดีขึ้น จุดมุ่งหมายต้อง